

INTERVIEW MET DE PROVINCIALE COMMISSIE HEEMSCHUT DRENTHE

'Hergebruik oude boerderijen niet eenvoudig'

JAAP KAMERLING

Het vorige maand door Heemschut Drenthe georganiseerde symposium 'Drenthe in verandering en de effecten op ons cultureel erfgoed' vormde voor ons een goede aanleiding de provinciale commissie van Heemschut daar eens te interviewen. Op een wat sombere dag in februari pikt burgemeester Tchernoff van Eelde me op m'n wandeling vanaf het Spoorwegstationnetje van Assen naar het gebouw van het Drents welstandstoezicht gastvrij op. We rijden door een royale wijk met fraaie woningen van vroegere notabelen, waaraan de Drentse hoofdstad de bijnaam 'stad van de paleisjes' ontleent. Later zal op onze voortgezette wandeling door het stadje blijken, dat het rechtvaardiger zou zijn de stad te bestempelen als 'de stad waar alles kan', zoals in 1974 technisch adviseur ir. J.A.M. den Boer in Heemschut misprijzend de stedenbouwkundige teloorgang van Assen karakteriseerde. Maar daarover straks.

In het markante pand van Welstandstoezicht worden we verwelkomd door enkele leden van de provinciale commissie Heemschut: ir. den Boer, ing. G. Kranenborg, ing. H.W. de Vroome en de heer van der Meulen. We horen, dat het initiatief tot het symposium geboren werd in het jubileumjaar 1986 en dat later het thema 'stads- en dorpsvernieuwing' werd verruimd tot het nu gekozen onderwerp, zodat ook het landschap en zijn boerderijen erbij kon worden betrokken. Elementen, die zo kenmerkend zijn voor Drenthe. De lezingen, op het symposium gehouden, staan elders in dit nummer verkort weergegeven.

Tchernoff somt enkele problemen op, die zoal aan de orde komen op de studiedag. 'Het beheren van een monument door particulieren kost veel geld', vertelt hij. Hoe kun je particulieren en stichtingen, die deze taak op zich hebben genomen bundelen zodat je tot een soort Drents Stadsherstel komt? Een ander probleem vormen de vele boerderijen, vaak vlakbij of in de dorpskern, die hun oude functie verliezen. Hoe kom je tot verantwoord hergebruik en vul je bij niet te voorkomen sloop de lelijke gaten, die zijn ontstaan op.

Boerderijen, die behouden blijven, moeten niettemin aan moderne bedrijfskundige eisen gaan voldoen om economisch te kunnen overleven. Ligboxen vormen vaak lelijke nieuwe bouwswels naast de oorspronkelijke boerderij-architectuur. En dan is er de ruilverkaveling, die sommige boerderijen een haast industrieel karakter geeft waardoor ze niet meer in het landschap passen. Veel boeren hebben slechts oog voor wat economisch nodig, de rest is franje. Wie zou die franje moeten betalen, zo redeneren ze.

DECENTRALISATIE

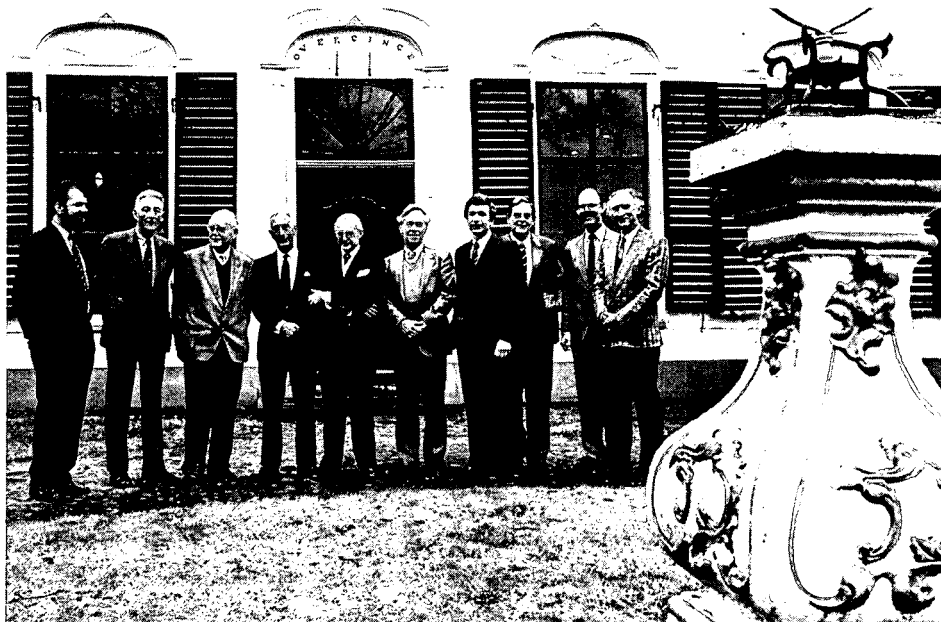
Dirk van der Meulen roert in dit verband de bestuurlijke decentralisatie aan, die de ge-

voor documentatie en heeft, om een voorbeeld te noemen, goed geholpen bij het in kaart brengen van het monument Lemferdinge in Eelde i.v.m. restauratie. Zonder het bureau zal het bijna zeker niet lukken het pand op de monumentenlijst te krijgen en restauratie-subsidie te verwerven.

Tchernoff vindt het als burgemeester heel belangrijk, dat er beter overleg komt tussen gemeente en provincie als het om monumentenzorg gaat. Duidelijk moet worden wat nu precies de rol van de provincie kan zijn en waar de taken van de gemeenten liggen. Nu blijven veel kansen liggen. Omdat de provincie ook een toezichhoudend orgaan is lopen veel gemeenten niet zo hard naar de provincie. En dat terwijl ondersteuning door de provincie aan de vele kleinere plaatsen in Drenthe toch heel zinvol zou kunnen zijn.

ASSEN: 'DE STAD WAAR ALLES KAN'

Dat geldt trouwens ook voor de hoofdstad Assen, dat niet over een eigen bureau monumentenzorg beschikt. Het gevoel voor stedelijk schoon bij het gemeentebestuur baart de

De Provinciale Commissie Drenthe van Heemschut (Foto persburo Bert Wieringa)

meenten meer invloed geeft op de bescherming van dorps- en stadsschoon. Hij ziet ook bezwaren. 'Op lokaal niveau worden nu de keuzes gemaakt en niet elke gemeente heeft voldoende oog voor dit schoon.' Tchernoff: 'Bovendien beschikt niet iedere gemeente over genoeg deskundigheid en ervaring op dit gebied en kan dat ook niet. Sommige gemeenten hebben immers maar een of twee officiële monumenten.'

Kan het Provinciaal Bureau voor de Monumentenzorg, dat in de jaren '70 werd opgezet hier geen uitkomst bieden?

Tchernoff: 'Dat bureau geeft goede ondersteuning maar het wordt op dit moment gemangeld door allerlei reorganisatieplannen. Door het vertrek van twee ambtenaren wordt het behoorlijk ontmanteld. Er blijven straks nog maar vier mensen over, van wie de leeftijd al aan de hoge kant is.' Het bureau zorgt

Heemschut-commissie van Drenthe grote zorgen. Tchernoff: 'Je mist daar een filosofie, er zit geen lijn in het stedenbouwkundig en architectonisch denken. Dit in duidelijk contrast met een stad als Meppel, waar duidelijk wel een gunstige omslag in het denken heeft plaats gevonden! Een wandeling door beide steden bevestigt zijn stelling.

Met technisch adviseur Den Boer loop ik over het tochtige Koopmansplein waar alleen de fleurige warenmarkt de lelijke bebouwing nog wat kan compenseren. Er heeft hier in de jaren '70 een meedogenloze kaalslag plaats gevonden, waartegen Heemschut toen al fel van leer trok. Een groot aantal huizen ging tegen de vlakte. Assen moest en zou een grote stad worden met een imponerend koopcentrum. Het resultaat is een stadscentrum van plastic en aluminium. Waar eens een gemengde bebouwing was

van woningen en winkels zijn nu warenhuizen van C en A, Vendet en de Hema gekomen met een smakeloze vormgeving.

FLORENTIJNSE FONTEINEN

De autochtone middenstand werkte mee aan deze grove aantasting van het centrum, getuige de nimmer aflatende drift tot nieuw- en verbouw, zoals Den Boer het in 1974 al uitdrukte. Het resultaat: gevels met lelijk plaatwerk bekleed en een Gedempte Singel 'opgeluisterd' met van die voorspelbare bakstenen muurtjes, bankjes en perkjes, die je tegenwoordig in elk stadscentrum ziet, culminerend in de 'Florentijnse fontein', zoals De Vroome spottend de droogstaande vijver aan het eind van de straat op het plein noemt.

Den Boer neemt mij ook mee naar het destijds door hem zelf vormgegeven verhoogde pleintje met bomencarré ter afsluiting van de Drentse Hoofdvaart. Een intiem plekje, waar veel gefotografeerd wordt. Edoch, de gemeente Assen kwam op het merkwaardige idee, dat dit pleintje heringericht moet worden omdat het uitzicht op het torentje van de Abdij erdoor belemmerd zou worden. Werkelijk ridicul want dat zou alleen kunnen opgaan voor de schippers op de boten, die allang niet meer varen op dit water. Een curieus onderdeel van een op aandrang van Heemschut gemaakt bestemmingsplan voor een beschermd stadsgezicht, waar overigens ook wel leuke kanten aan zitten. Zo zal dankzij de actie van Den Boer een deel van het kanaal ter hoogte van de Wittenbrug weer opengegraven worden om een historische fout te herstellen.

NIEUWE SCHOONHEID IN MEPPEL

Hoe heel anders ziet dan het centrum van Meppel eruit. Daar is als reactie op het groei-denken van de jaren '70 een omslag gekomen, die resulteert in fraaie stadsvernieuwing in de binnenstad. Het particulier

initiatief heeft die omslag in het denken in gang gezet. De inmiddels overleden architect *Piet de Groot* is de grote stimulator van het herstel van oude en het creëren van nieuwe schoonheid geweest. Hij ging daarvoor zelfs in de politiek en gaf er zijn laatste centen aan.

We komen al pratend weer terug op het punt van het hergebruik van boerderijen en fabrieken, die hun oude functie hebben verloren. Als er visie bij het stadsbestuur ontbreekt, vreest de commissie, is het een kwestie van salami: de ene boerderij na de andere verdwijnt. De heer Kranenburg vindt overigens, dat je moet oppassen met het geven van een woonfunctie aan de boerderijen. Dat is toch een soort lapmiddel. Je krijgt daardoor bevolkingsverdichting en het erf valt vaak ten offer aan volkstuintjes en garages. Den Boer meent, dat je in elk geval het essentiële moet zien te bewaren en oude elementen in de nieuwbouw moet laten terugkomen. Zelf was hij als oud-directeur van de Provinciale Planologische Dienst betrokken bij de uitbreiding van het dorpje Vries. In de jaren '50 kwam daar al een nieuwe wijk, die qua maat, schaal, bebouwing en beplanting uitstekend harmonieert met de bestaande omgeving. Zoiets kun je in bestemmingsplannen regelen maar dat gebeurt nog veel te weinig.

Wat kan Heemschut hier betekenen, is er bijvoorbeeld een goed meldingssysteem van dreigende misgrepen?

Tchernoff: 'Het blijft reageren op signalen en dat door en met vrijwilligers. We hebben geen systematisch netwerk maar wel commissieleden met elk een eigen achterban of discipline. De verhouding met het landelijk bureau van Heemschut is goed. Bezwaarschriften worden vanuit Amsterdam geredigeerd. Dat loopt gesmeerd.'

Ook promotie en ledenwerving is nog een zwak punt bij de commissie. Zij hoopt, dat alle publiciteit rond het symposium en de reizende Heemschut-expositie veel leden zal opleveren.

De commissie heeft voor dit alles een provinciale subsidie van liefst f 20.000 gekregen. Hopelijk komt er een vaste subsidie zoals ook elders zodat er wat meer lijn in de activiteiten kan worden gebracht.

WELSTANDSTOEZICHT

We zitten hier in het gebouw van het Drents Welstandstoezicht, waarvan directeur *Jantzen* deel uitmaakt van de commissie. Wat vindt de commissie van dat toezicht? 'Heel belangrijk werk maar de kennis en deskundigheid van die instelling zouden beter gebundeld en verspreid moeten worden. En verder is het frustrerend, dat het toezicht vaak te laat wordt ingeschakeld zodat alleen nog maar over de invulling van een plan gepraat kan worden terwijl het plan zelf niet deugt.'

De Vroome wijst op het goede werk van het toezicht bij het adviseren van boeren over erfbeplanting. De gemeenten moeten hier vergunningen voor geven maar laten daarbij economische overwegingen van de boer vaak de doorslag geven. Je zou een vergunning afhankelijk moeten maken van een fraaie groene aankleding en daarbij kunnen verwijzen naar subsidies van Staatsbosbeheer. Veel gemeenten hebben hier echter geen oog voor of letten niet op of ook echt aan de voorwaarden wordt voldaan.

HOUTWALLEN

Fel wordt tenslotte De Vroome als we de houtwallen ter sprake brengen: als vee- en wering opgeworpen wallen die vroeger beplant werden. Uit de fondsen van het Integraal Structurenplan Noorden des lands worden miljoenen uitgekeerd om deze wallen te 'fatsoeneren'. Elke tak, die maar even over het land hangt wordt door veel boeren als schadelijk ervaren en op hun verzoek afgeschoren. Zo gaat veel prachtig groen verloren. Onnodig want onderzoek in Denemarken heeft uitgemaakt, dat deze cultuurhistorische waardevolle wallen juist als een goed windscherm fungeren waardoor het vee vroeger in het jaar de wei in kan en er langer kan blijven. Het overheidsgeld kan op dat punt dus beter worden besteed. Een aardige uitsmijter aan het slot van ons interview.

Geslaagd voorbeeld van hergebruik van een oude boerderij. Een als oudheidkamer ingerichte boerderij in het centrum van Emmen. Op de foto de achtergevel (Foto Rijksdienst Monumentenzorg)

Werk nieuwe leden

In dit nummer treft u de nieuwe folder van Heemschut plus een aanmeldingskaart voor nieuwe leden aan. Die hebben we namelijk heel hard nodig. Onze leden vormen nog altijd de financiële basis voor ons werk. We krijgen maar weinig subsidie. Wil Heemschut blijven voortbestaan dan zijn er echt veel nieuwe leden nodig. De situatie is zorgelijk. Werk leden, er zijn nog steeds veel meer monumenten onbeschermd dan beschermd. Heemschut is helaas nog steeds bitter hard nodig.